

105/58 Mücadele Suresi

1. O dönemde “zıhar”, cahiliye Arap âdetlerinden kalma bir yemin türüydü. Bir adam, eşine; “Sen benim için annemin sırtı gibisin!” diyerek eşini kendisine haram sayardı fakat boşayıp da yakasını bırakmaz, cezalandırmak için yanında tutardı. Ashaptan Evs b. Samit de böyle bir yemin etmişti (Kurtubî, *el-Cami'*; Ahmed, *Müsned*, IV, 3; San'anî, III, 1427; Cevad Ali, V, 552; Fahrettin Atar, *TDV. İA. “Nikah”* mad. C. 33, s. 440;). Gelen bilgilere göre o dönemde bu suçu işleyen sadece o değildi, başka isimler de vardı (Mevdudî, *Tefhim*). Evs'in eşi Havle binti Salebe, Hz. Peygamber'e (s) başvurarak kocasının kendisine dönmesi için hüküm istedi. Allah Rasulü herhangi bir hüküm veremedi. Bu esnada bu ayetler vahyedildi ve mağdur olan kadının durumuna Allah'ın duyarsız kalmadığı vurgulandı (Maverdî, *en-Nüket*; Kurtubî, *el-Cami'*). Konuyla ilgili rivayetler ayrıntıda farklılıklar göstermektedir. Bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber, Havle'ye, sadece bu konuda kendisine bir hüküm gelmediğini söylemiştir ve vahiy o esnada gelmiştir. Bazı rivayetlere göre ise Hz. Peygamber Havle'ye, kocasının kendisine dönmesinin haram olduğunu söylemiş, Havle ise defalarca gelip hak talep etmiş, daha sonra da bu ayetler inmiştir (Mevdudî, *Tefhim*). Fakat ikinci grup rivayetlerdeki iddialar, 33/Ahzab 4. ayetin inişine tanık olan Hz. Peygamber'in birikimiyle bağdaşmamaktadır. Çünkü o ayete rağmen Hz. Peygamber'in zıharı kesin bir boşama olarak nitelemesi ve mağdur kadının kocasına dönmesini haram kabul etmesi mümkün değildir. Ancak bu tür rivayetlerin ilerleyen tarihsel süreçlerde ortaya çıktığı ve ayetlerin yorumunda etkili olduğu anlaşılmaktadır (Hamdi Yazır, *Hak Dini*).

2. 2. ayet, zıhar yapılan kadını kocasına haram sayan cahiliye âdetini çirkin ve anlamsız bulmakla ve kadının kocasına anne olmadığını söylemekle kadının kocaya haram olmadığına açıkça hükmetmiştir. Bundan dolayı 3. ayet kocanın evliliği sürdürmesine müsaade etmekte ve yaptığı çirkin yeminden dönme cezası olarak da keffaret öngörmektedir. Fakat bu açık ifadelerle rağmen bazı âlimler zıharın kadını kocaya haram ettiğine, kocanın zıhardan dönmesini de yeminden dönme değil de kadınla haram olan birleşmeye dönmesi şeklinde yorumlamışlardır. Üstelik zıharın talak gibi sonuç doğuran meşru bir boşama olmadığını da söylemişlerdir (Hamdi Yazır, *Hak Dini*; Mevdudî, *Tefhim*). Kanaatimizce bu çelişki, ayetin eleştirdiği cahiliye haramını ayetin koymuş olduğu haram gibi değerlendirmekten kaynaklanmaktadır. Bunun sebebi de rivayetlerde Hz. Peygamber'in Havle'ye kocasına dönmesinin haram olduğunu söylediğine dair aşırı eklemelerdir (Bir önceki dipnot).

3. Bu ve devamındaki ayet, zıhar konusuyla bağlantılıdır. Zıhar konusunda Allah'ın yol göstermiş olması ve bu geçiş sürecinde cahiliyeden kalma davranışların affedilmesi iman etmiş olanlar için ilahî bir lütuftur. Kâfirler için ebedi cehennem vaad edilmesi ise zıhar gibi ahlak dışı davranışların çirkinliğine yönelik ciddi bir uyarı kabul edilmektedir. Çünkü buradaki hududdan kasıt Allah'ın bu konuda belirlediği kurallar veya cezalardır (Hamdi Yazır, *Hak Dini*; Mevdudî, *Tefhim*).

4. Allah apaçık ayetler indirerek hadlerini (kurallarını) belirlediği halde cahiliye hükümlerini tercih edenler, Allah ve Rasulü'nü düşman ilan etmiş ve savaş açmış sayılmaktadırlar. Bu ayetteki “hâdde” fiili, bir önceki ayette geçen “hudud” kelimesiyle aynı kökten olduğu için sahabe tefsircileri dâhil birçok müfessir bu bağlantıyı kurmuş ve

Allah'ın yasalarına karşı çıkmayı başkaldırı ve düşmanlık olarak değerlendirmişlerdir (Firuzabadî, *Tenvir*; Maverdî, *en-Nüket*; Âlûsî, *Ruhu'l-Maanî*; Hamdi Yazır, *Hak Dini*; Mevdudî, *Tefhim*).

5. Bu ayetle başlayan konu, içerik yönünden birinci ayetle irtibatlı görünmektedir. Hiçbir konuşmanın Allah'a gizli kalmayacağı vurgulanarak söz münafıklara gelmektedir.

6. Müşrik ve Yahudi münafıklar, gizlice fısıldayarak, kötü planlar yaparak fitne çıkardıkları yetmezmiş gibi Hz. Peygamber'e (s) selam verirken "es-Sâmu aleyküm!" diyerek hakaret de edebiliyorlardı. Bu da "Allah belanı versin!" anlamına gelen bir beddua idi. Kendi aralarında ise "Haydi Allah bizim cezamızı verseydi ya!" diye alay konusu yapıyorlardı. Allah onların bu çirkin tutumlarını deşifre etmektedir.

7. Münafıklar, Hz. Peygamber ve müminler aleyhine yaptıkları konuşma ve hakaretlerin, gizli plan ve tuzakların cezalandırılmamış olmasını Hz. Muhammed'in peygamber olmadığına delil getiriyorlardı (Mevdudî, *Tefhim*).

8. Bu ayette müminlere, gizli görüşme veya kulis faaliyeti yapmanın bütünüyle kötü olmadığı, iyi niyet ve ahlakî ölçüler çerçevesinde kalarak, günah, Rasul'e düşmanlık ve isyan boyutuna vardırmadıkları sürece bir sakıncasının olmadığı hatırlatılmaktadır. Devamındaki cümlelere bakılırsa istişareyi dedikodu boyutuna vardırmanın müminler için imanî ve ahlakî bir ilke olduğu anlaşılabilir.

9. Münafıkların Müslümanlar aleyhine gizli toplantılar düzenleyip birtakım planlar yaptıkları anlaşılmaktadır. Müslümanların bu tür faaliyetlere karşı uyanık ve hassas davranmaları hayatî bir zorunluluktur. Çünkü Medine, kendisine azılı düşman olan Mekke ile Hayber arasında yer alıyordu. Münafıkların söz konusu düşmanlarla işbirliği halinde oldukları da biliniyordu. Münafıkların gizli konuşmaları Medine'ye saldırı ihtimalini akıllara getiriyordu. Bu nedenle Allah, münafıkların fısıltı ve zararlı faaliyetlerini eleştirirken Müslümanları teskin için Allah'a güvenmelerini öğütliyordu (Mevdudî, *Tefhim*).

10. Vahiyden nasiplenmiş olan müminler meclise dışarıdan gelene yer vermek zorunda olduğu gibi, dışarıdan gelen de orada oturanları kaldırıp yerine oturamaz. İşi biten müminlerin karşılıklı nezaket çerçevesinde hareket etmesi ve kendiliğinden kalkıp sonra gelene yer açması gerekir. Bunu yapmadığı halde meclisin sahibi veya yetkilisi tarafından kalkması söylendiğinde de gücenmemesi gerekir (Mevdudî, *Tefhim*; ilmin önemi konusunda bkz. Hamdi Yazır, *Hak Dini*).

11. Gereksiz görüşmelerle Hz. Peygamber'i (s) oyalayanlara engel olmak amacıyla böylesine ahlâkî bir vergi konmaktadır. Makam mevki, iş güç sahibi insanların zamanını lüzumsuz bir şekilde tüketen boş insanların hassas davranmaları istenmektedir (Hamdi Yazır, *Hak Dini*).

12. Müslümanlardan gözüken ama Yahudilerle işbirliği yapmaya çalışan münafıklar hakkında inmiştir. Medine Yahudileri ile işbirliği yaptıkları daha önce inen surelerde dile getirilmişti. Bu surenin indiği dönem göz önüne alınırsa Hayber Yahudileri ile işbirliği yaptıkları anlaşılabilir. Gerçi bu kişiliksiz insanlar Yahudilere karşı da samimi değillerdi. Fakat bu fitne iki taraflı çalışıyordu. Çünkü 22. ayette de belirtildiği gibi Yahudilerin tutumu da onlarınkinden çok farklı değildi; aksine onlar münafıklığın örgütlü türüydü. (98/Beyyine 1-6; 59/Haşr 11-17).

13. Bu ayetin bir benzeri, 63/Münafikun 2. ayette geçmektedir. Her iki surenin nüzûl sıralamasında peşpeşe gelme sebebini açıklamaktadır.

14. Allah'ın vahyine tabi olmayanların tarafı, şeytan ve takipçileridir. Şeytan onlara vahyeder (6/En'am 121) ve onları egemenliği altına alır ki Allah onlara "Şeytanın grubu" anlamında "Hizbü's-şeytan" demektir.

15. 5. ayet.

16. 14. ayette ortaya konduğu gibi Allah'a ve Peygamberi'ne düşmanlık eden kavim, Yahudilerdir; onlarla işbirliği yapanlarsa münafıklardır. Çünkü ayete göre bir insanın kalbinde hem iman hem kâfir sevgisi aynı anda yer alamaz. Çünkü bu bir insanın düşmanını sevmesi ve kendine ihanet etmesiyle aynı anlama gelir.

17. Allah'ın ruh ile desteklemesi sadece Hz. İsa ile sınırlı değildir (2/Bakara 87; 4/Nisa 171).

18. Allah, inananları kendi grubu (Hizbullah) kabul etmekte ve şeytanın grubuna karşı himaye etmektedir. Onların kalplerine iman yazmakta ve kendinden bir ruh ile desteklemektedir ki bir kul için bu ilahî tavır son derece önemli ve değerli bir lütuftur.